

סופשבוע

הנשים הדתיות מגלות את השירות בצבא — וגם את המימוש העצמי שלהן

בחברה הדתית, שירות צבאי של בנות נחשב במשך שנים ללא מקובל ואפילו מרדני צילום: ניר כפרי

אחרי שנים של הסללה לשירות לאומי במקום לגיוס בצה"ל, מלחמת 7 באוקטובר חוללה מהפך אצל הצעירות הדתיות: שיעורי הגיוס בקרבן מזנקים ומתקרבים כבר לכ-50%, מה שמסייע להן גם בשוק העבודה

התראות במייל

מירב ארלוזורוב

01 בנובמבר 2024

הרב יגאל לווינשטיין, ראש המכינה הקדם צבאית בישיבת עלי — ישיבת העלית של הציונות הדתית — עורר סערה ב-2017 כשיצא נגד גיוס בנות דתיות לצה"ל. הרב סיפר על הקצין שבא להתייעץ איתו, אחרי שארוסתו הדתייה הודיעה לו שבכוונתה לצאת לקורס מ"פים, ולכן לא תהיה בבית יותר מפעם בשבועיים במשך שנתיים.

"שיגעו לנו את הילדות", כעס לווינשטיין, "מגייסים לנו אותן לצבא. הן נכנסות יהודיות, ולא יהיו יהודיות בקצה. כל מערכת הערכים שלהן תשתבש. בית, קריירה, ישגעו את כולן. אסור להסכים לזה. תיקחו בנות צנועות וטהורות. אם תמצאו בחורה טהורה בגילים האלה, יהיה בית נאמן בישראל. אם תהיו בלאי בהמשך חס ושלום, בית נאמן זה

כבר לא יהיה. הצבא מגייס לנו את הדתיות, אבל הדתיות שמתגייסות לא עושות זאת תמיד מיראת שמיים, אלא מחוסר יראת שמיים".

הדברים של לווינשטיין עוררו סערה גדולה, בדיעבד סערה בכוס מים. כבר כשהם נאמרו מדובר היה בדברים שאבד עליהם הכלח, ניסיון נואל לבלום את המגמה הגוברת של הבנות הדתיות להתגייס לצבא במקום לשירות לאומי. בשנים שחלפו מאז, המאבק של לווינשטיין נכשל סופית, והנטייה גוברת נהפכה מאז המלחמה ככל הנראה לשיטפון.

נשיא המדינה יצחק הרצוג עם חיילות בסיור בגבול הצפון, באוגוסט אשתקד צילום: קובי גדעון / לע"מ
(למצולמות אין קשר לכתבה)

לפי נתוני הרב אהד טהר לב ועמותת אלומה, כ-15% מהמתגייסות הדתיות התנדבו השנה לשירות קרבי, לעומת 11% בקרב החיילות שאינן דתיות. בנוסף, לפי הנתונים שלהם, כ-11% מהחיילות הדתיות פנו לקצונה לעומת 7% אצל חיילות אחרות

על פי חוק, נשים יכולות להצהיר שהן דתיות, ובכך לקבל פטור משירות צבאי. במשך עשרות שנים זה היה המצב בחברה הדתית-לאומית: הרוב המוחלט הצהירו, ובמקום שירות צבאי התנדבו לשירות לאומי. מוסדות הציונות הדתית עודדו אותן לכך. כך מועצת החמ"ד — המועצה הקובעת את תוכני מערכת החינוך הממלכתית-דתית — מייעדת עד היום את בוגרות החמ"ד לשירות לאומי. הציפייה מהבת הדתייה היא לתרום למדינתה, אבל בעוד הגברים תורמים דרך הצבא — הנשים תורמות דרך שירות לאומי.

למה? יש לכך הסברים הלכתיים (לאישה דתייה אסור לקבל פקודות אלא מאביה או מבעלה), אבל בעיקר הסברים תרבותיים. החברה הדתית רצתה להגן על הנשים, לשמור אותן צנועות, בתוך מסגרת התנדבותית רכה יחסית, שמשרתים בה בדרך כלל במסגרת קבוצתית בתפקידים מסורתיים במערכת החינוך או הבריאות. זאת, לעומת

השירות בצבא שנתפס כמסכן את תומתה של האישה הדתייה, וגם את אמונתה הדתית.

במשך שנים ארוכות, נחשב השירות בצבא ללא מקובל ואפילו מרדני. ד"ר תמי חלמיש אייזנמן, מנכ"לית עמותת אלומה, שעוסקת בגיוס בנות דתיות לצה"ל, מספרת כיצד בצעירותה מי שבחרה להתגייס — ולא ללכת לשירות לאומי — נקנסה על כך בציוני מגן נמוכים יותר ממוריה. היא גם מספרת כיצד חיילות דתיות, שניסו להשתתף על מדים בטקסי יום הזיכרון של בתי הספר שבהם למדו, גורשו משם.

גם היום החברה הלאומית-דתית מכוונת את הנשים לשירות לאומי. מועצת החמ"ד ממשיכה להכריז על השירות הלאומי כמסלול המועדף לנשים, והתקצוב של משרד החינוך גם הוא מוטה לכך. חלמיש אייזנמן שלחה באחרונה מכתב לשר החינוך יואב קיש ובו הלינה על כך שהתקציב המופנה לליווי הגיוס של צעירות דתיות הוא 340 אלף שקל בשנה בלבד, לעומת 5.5 מיליון שקל שבהם מתקצב משרד החינוך את ליווי הצעירות להתנדבות בשירות לאומי — פי 15 יותר.

"הבנות הללו הן דור ראשון לגיוס. אין להן אמא או אחות שיכולה להסביר להן מה זה מנילה (שאלון העדפות) והמשמעות של כל תפקיד שמופיע במנילה"

תמי אייזנמן חלמיש, מנכ"לית עמותת אלומה

במשך שנים, שיעור הנשים הדתיות המשרתות בצבא היה 10%-15%. בשני העשורים האחרונים, לפי נתונים שפירסם ד"ר אריאל פינקלשטיין, חוקר החברה הדתית במכון הישראלי לדמוקרטיה, החלה התעוררות, וב-2016 השיעור הגיע כבר ל-30% מהבנות בכל מחזור שהתגייסו לצבא. מאז השיעור כנראה עלה לכ-35%. להתעוררות הזו יש כנראה שני מקורות. האחד, החלו לפעול גופים בתוך החברה הדתית שעודדו גיוס נשים, כמו אלומה ומדרשת לינדנבאום, בראשות הרב אהד טהר לב, שהקים מעין מסלול של שירות הסדר לנשים — שמאפשר להן לשרת יחדיו בקבוצה בצבא, כמו סוג של גרעין נח"ל.

"אנחנו נכנסים לבתי הספר שמתירים לנו", אומרת חלמיש אייזנמן.
"עד לאחרונה מדובר היה בכשליש מבתי הספר הדתיים בלבד. אנחנו מספקים לבנות הסברים וליווי. צריך לזכור, הבנות הללו הן דור ראשון לגיוס. אין להן אמא או אחות שיכולה להסביר להן מה זה מנילה (שאלון העדפות) והמשמעות של כל תפקיד שמופיע במנילה".

אלומה גם פעלה מול הצבא להקל את תנאי הגיוס של הבנות הדתיות: לסנן מראש את התפקידים שמתאימים להן, להבטיח שבת דתייה לא תהיה לעולם לבדה בתפקיד או בבסיס, להקצות שעות תפילה ושעות ביקורים במדרשות, ולהבטיח שהצבא ילך לקראתן בבחירת התפקידים המועדפים עליהן.

המקור השני היה התעוררות מלמטה של הנשים הדתיות, שמרדו בהסללתן לשירות הלאומי, שהיא בפועל ההסללה שלהן לתפקידים מסורתיים, לרבות נטיית נשים דתיות לעסוק במקצועות מסורתיים יחסית כמו הוראה. בעוד הרב לוויןשטיין מייעד את הנשים להתחתן בגיל צעיר ולהקים בית ומשפחה, וחלילה לא לבסס קריירה, הנשים הדתיות החלו כנראה לשאוף ליותר.

עלייה של מאות אחוזים

כל זה הביא למפץ הגדול בעקבות המלחמה. שילוב של מלחמת מצווה וההאדרה של ההקרבה העצומה של הגברים הדתיים במלחמה, עוררו תחושות שליחות חזקות בקרב הבנות. גם ההצלחה שהייתה לנשים לוחמות ב-7 באוקטובר הוכיחה עד כמה תרומת הנשים במלחמה היא חיונית וחשובה.

חלמיש אייזנמן מדווחת על עלייה של מאות אחוזים בפניות למוקד אלומה, המייעץ בנוגע לגיוס. במקביל, נרשם זינוק במספר בתי הספר הדתיים שהזמינו את נציגי אלומה להופיע בפני הבנות, מכשליש ל-90% מבתי הספר. אפילו בתי ספר חרד"ליים ושמרניים החלו לזמן את אלומה. עם זאת, הנתון המרשים ביותר הוא מספר הפניות לאלומה של בנות שהתנדבו לשירות לאומי וביקשו לבטל את

ההתנדבות ולהתגייס לצבא — מכ-50 בשנה רגילה לכ-600 בשנה האחרונה.

סקר דעת קהל שערכה אלומה ב-2021 הפריך את החשש כי השירות בצבא גורם לנשים הדתיות לצאת בשאלה — אבל כן חידד כי השירות הצבאי העניק למשרתות בו היכרות טובה הרבה יותר עם החברה הישראלית, הגביר את תחושת השייכות והמסוגלות, וכן ניבא שינוי כיוון מקצועי בחיים

חיילות בשדרות, במרץ. המלחמה חוללה תפנית בגישה של החברה הדתית לגיוס נשים צילום: אליהו הרשקוביץ (למצולמות אין קשר לכתבה)

גם טהר לב מדווח על התעוררות עצומה בהתעניינות בגיוס, לרבות התעניינות חריגה ממש בשירות קרבי. לפי הנתונים שלו ושל אלומה, כ-15% מהמתגייסות הדתיות התנדבו השנה לשירות קרבי, לעומת 11% בקרב החיילות שאינן דתיות. גם שיעור הפנייה לקצונה, לפי הנתונים שלהם, הוא כ-11% מהחיילות הדתיות לעומת 7% אצל חיילות אחרות. בסך הכל, טהר לב מעריך כי מתוך 8,000 בוגרות החינוך הדתי השנה, כ-3,500 התגייסו לצבא, כמעט 45%.

לצה"ל אין נתונים רשמיים בנוגע לשיעור הבנות הדתיות שהתגייסו השנה, אבל כמעט אין ספק שהמלחמה חוללה תפנית בגישה של החברה הדתית לגיוס נשים. חלמיש אייזנמן מפנה לנתון בולט נוסף: סקר דעת קהל שערכה אלומה ב-2021 בחן את הבדלי העמדות בין דתיות שהתגייסו — לדתיות ששירתו בשירות לאומי.

הסקר הפריך את החשש כי השירות בצבא גורם לנשים הדתיות לצאת בשאלה. להפך, 44% דיווחו כי הצבא חיזק אצלן את הזהות הדתית, לעומת 37% מבוגרות השירות הלאומי — אבל כן חידד כי השירות הצבאי העניק למשרתות בו היכרות טובה הרבה יותר עם החברה הישראלית, הגביר את תחושת השייכות והמסוגלות, וכן ניבא שינוי כיוון מקצועי בחיים. רק 13% מבוגרות הצבא פנו להוראה לעומת

31% מבוגרות השירות הלאומי, ו-26% מבוגרות הצבא פנו להיטק ולמדעים לעומת רק 13% מבוגרות השירות הלאומי.

"הצבא", אומרת חלמיש אייזנמן, "הוא מקפצה למימוש עצמי עבור האישה הדתייה". ואם הערכה הזו נכונה, הרי שמהפכת הגיוס עשויה לנבא עוד תפניות, חשובות לא פחות, בחברה הדתית.

לחצו לקבלת עדכונים בנושא:

דיורים | מערכת | הנהלה | תנאי שימוש | רכשו מנוי | ביטול מנוי | שאלות
הצג עוד ותשובות | צרו קשר | פרסמו אצלנו | הצהרת נגישות

חדשות, ידיעות מהארץ והעולם - הידיעות והחדשות בעיתון הארץ. סקופים, מאמרים, פרשנויות ותחקירי עומק באתר האיכותי בישראל
© כל הזכויות שמורות להוצאת עיתון הארץ בע"מ